

Dignājietis tautas sāpju ceļos

Pirms 50 gadiem — 1941. gada 28. novembrī — tālu no dzimtenes mūžībā aizgāja Daugavpils un Jēkabpils apriņķu sabiedrībā plaši pazīstamais pašvaldību darbinieks, Līvānu pilsētas Domes (kopš 1934. gada pilsētas valdes) vecākais Jānis Zvanītājs. Pēc deportēto sāpju ceļa un čekistu pratināšanām viņš ir miris Vjatkas gulagā...

No 1910. gada 26. jūnija līdz 1941. gada 14. jūnijam dignājietis dzīvoja dzimtas lauku mājās Jēkabpils apriņķa Dignājas pagastā «Landzānos».

1991. gadā viņu rehabilitēja.

50 gadus par svešumā aizvestā tālāko likteni viņa tuviniekiem nebija lemts neko uzzināt.

Atceras mazmeita Jolanta Tjarve — Zvanītājas kundze: «Tāpat kā citus dignājietis, arī vectēvu 14. jūnijā bija norīkojuši šķūtīt — vest granti uz lidlauka būvvieta. (Sarkanā Armija netālu no Jēkabpils drudzaini būvēja kara aerodromu). Tur viņu paņēma un veduši pāri Daugavai uz Līvānu dzelzceļa staciju.

Labā sieviete un es (man bija deviņi gadiņi) aiznesām viņam ceļa sainiti... Sargi no otrā vagona izlaida, atvadīties. Mani mīļi uz valdīņiem nobučojis, vecaistēvs sacīja: «Ardievu, Jolantiņ! Nobučo no manis, meitiņ, un pasveicini savu mammu!»

Tā mēs šķīrāmies. Viņu ieveda atpakaļ vagonā. Vectēvs apsēdās līdzās Putekļa un Gruduļa onkuliem.

Reizē ar rehabilitācijas vēsti Jolanta par piemiņu ir paņēmusi dažas relikvijas, kas atnākušas atpakaļ no Vjatkas... Ari pasi. Ta 20. gados izdota Dignājas pagastā, ierēdņa rakstīta (pārsteidzoši glīta rokrakstā) un labi saglabājusies.

Jolantas māte — skatuves māksliniece un izcilā daiļlasītāja Ilga Zvanītāja (Melnalksne, Zvanova) par tēva apcietināšanu uzzināja 14. jūnija vakarā Rīgā — teātri, izrādes starpbrīdī... Naktī, kopā ar vīru — «Latvju Mazās Enciklopēdijas» redaktoru Sigurdu Melnalksni — nokļuvuši Līvānu stacijā, viņi ešelonu vairs tur neredzēja. Represētie jau bija aizvesti.

Dignājas — kādreizējā valsts muižas (kropa) pagastā — Zvanītāji bija veca dzimta. J. Zvanītājs, kas mantojis «Landzānos» no tēva Jāņa Zvanītāja, beidzis Dignājas pagasta skolu, Jēkabmiesta skolu un Arhangeļskas tehnikumu. Velkot parāles, redzam, ka viņš, atbilstoši savam laikam, bija izglītots pašvaldību ierēdnis, salīdzinot (pēc Otrā pasaules kara Līvānu pilsētas priekšgalā ir stājušies cilvēki ar... pamatskolas un nepabeigtas astoņgadīgās skolas izglītību...)

Represēta paveikta darba bilances aktīvā vispirms ierakstāmi divi rezultāti: «J. Zvanītāja un citu Līvānu domnieku liela neatlaidība pilsētas komercskolas atvēršanā (1931. g.) un viņu prasme izvērst mazpilsētā amatniecību un tirdzniecību. 30. gados darbojās vairāk nekā 90 veikali un mazas privātbodītes, kā arī bagāts nedēļas tirgus. Nodibinot labus ekonomiskos sakarus ar kaimiņiem Augšzemei, Jānis Zvanītājs panāca to, ka Līvāni kļuva ne tikai par latviskako pilsētu Latgalē, bet arī par rosīgu tirdzniecības centru, kurā preču pārdošana — pārdošana piedalījās lauksaimnieki no daudziem Latgales un Augšzemes pagastiem (Dignāja, Zasa, Abeļi, Līvāni, Nīcgale, Rudzāti, Ungurmuiža, Vārkava, Vīpe).

1938. gadā Latvijas valdība Jānim Zvanītājam ir devusi Trijzvaigžņu ordeni. 1940. gada 3. jūnijā, viesodamies Līvānos, Kārlis Ulmanis personiski pateica pilsētas vecākajam, ka viņš priecājas par pārmaiņām, kādas redz pie Dubnas grīvas. Par komercskolas mazajā zālē svinīgā akta laikā novēroto daudz cildinoša, atgriezies Rīgā, ierakstā «Brīvā Zeme» uzrakstīja reportieris K. Karulis, kas toreiz pavadīja Prezidentu viņa braucienā.

Prezidents un Jānis Zvanītājs ir atvadījušies pie pilsētas robežām — uz lielceļa iepretim jaunajai, modernajai pienotavai un «Licišu» mājām.

Līdz Staļina tanku iebrukumam Latgalē toreiz bija atlikušas vairs tikai 13 dienas...

J. Tjarve-Zvanītāja atminas, ka vecam-tēvam bijušas trīs lielas vēlēšanas, lai Līvānos dzīve ietu kalnup. Trešā vēl nav pildīta: gribējuši pie Līvāniem Daugavai pāri celt tiltu, kas savienotu abus novadus arī tad, ja tautas dižā likteņpupe pārplūdusi pavasara palos vai arī ir vižņos un pārceļtuve nestrādā.

Varbūt viņa dzimtas visjaunākajiem, ja tie dzīvos «Landzānos», būs lemts redzēt arī šī vēlējuma piepildīšanos?

Savai vectēva pilsētai — Līvāniem — izteicis vēlēšanos palīdzēt trimdā dzīvojošais arhitekts un būvuzņēmējs Treizons — juniors. Apsolījis projektēt un uzcelt viesnīcu!

«Zvanītāja laikos» mazpilsētā bija divas viesnīcas un arī iebrucamās vietas zemniekiem. Nu jau 40 gadus — nevienas... (Bet iedzīvotāju skaits no trīssarpus tūkstošiem izaudzis līdz... 12 tūkstošiem.)

Laikam ritot, reljefāk un objektīvāk izgaismojas pagātne. Kad to nomērām ar tagadnes mēru.

Pēteris Raitis